

РОЗДІЛ IV. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 37.06:378.147

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-1-06>

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОСВІТЬОГО ЛІДЕРСТВА МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Горбатюк А. А.

*аспірант кафедри теорії та методики професійної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
помічник начальника навчального відділу
навчально-наукового центру організації освітнього процесу
Національна академія Національної гвардії України
майдан Захисників України, 3, Харків, Україна
orcid.org/0009-0002-3712-5467
gaal312@ukr.net*

Ключові слова: освіта, якість, Національна гвардія України, фахова підготовка, лідерство, військовослужбовець, нейронна мережа, штучний інтелект, компетентність, професійна освіта.

У статті автор розкрив потенціал використання штучного інтелекту під час формування компетентностей освітнього лідерства майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України. Наукова розвідка здійснена з опорою на системний, праксеологічний методологічний підходи, принципи відкритості та неперервності професійної освіти. Відзнакою статті є орієнтування на розуміння освітнього лідерства в системі професійної підготовки військовослужбовців Національної гвардії України для здійснення різних форм взаємодії для ефективної комунікації між гвардійцями для досягнення цілей: навчальних та інформаційних, виховних і переконувальних, розвивальних і спонукальних. У змісті статті виокремлено переваги, виклики та способи їх вирішення в реаліях українського сьогодення. У статті розкрито групи компетентностей освітнього лідерства з урахуванням стандартизованих програмних вимог до змісту програм фахової підготовки майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України. Автором зосереджено увагу на можливостях використання нейронної мережі GPT для генерації й обробки текстів професійної та соціально значущої тематики, перекладу, підготовки сценаріїв професійно спрямованих дозвіллевих і виховних заходів, перекладу, проведення тренувальних занять з розвитку комунікативних технік майбутніх гвардійців. Зазначено, що в умовах провадженого воєнного стану, коли розширено коло повноважень і функціональних обов'язків офіцерів Національної гвардії України, пріоритетного значення набувають питання приватності та професійної етики, а в контексті забезпечення якості професійної освіти – суворе дотримання норм академічної доброчесності під час використання потенціалу штучного інтелекту у процесі фахової підготовки майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України.

THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE PROCESS OF FORMING EDUCATIONAL LEADERSHIP COMPETENCIES OF FUTURE SERVICEMEN OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Horbatiuk A. A.

*Postgraduate Student at the Department of Theory and Methods
of Professional Education*

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,

Assistant to the Head of Educational Department

National Academy of the National Guard of Ukraine

Maidan Zahysnykiv Ukrainy, 3, Kharkiv, Ukraine

orcid.org/0009-0002-3712-5467

gaa1312@ukr.net

Key words: *education, quality, National Guard of Ukraine, professional training, leadership, serviceman, neural network, artificial intelligence, competence, professional education.*

In the article, the author revealed the potential of using artificial intelligence during the formation of educational leadership competencies of future servicemen of the National Guard of Ukraine. Scientific research was carried out based on systematic, praxeological methodological approaches, the principles of openness and continuity of professional education. The highlight of the article is the focus on the understanding of educational leadership in the system of professional training of personnel of the National Guard of Ukraine for the implementation of various forms of interaction for effective communication between servicemen to achieve goals: educational and informational, educative and persuasive, developmental and motivational. The content of the article highlights the advantages, challenges and methods of solving them in the realities of the Ukrainian present. The article describes the groups of educational leadership competencies, taking into account the standardized program requirements for the content of professional training programs for future servicemen of the National Guard of Ukraine. The author focuses on the possibilities of using the GPT neural network for the generation and processing of texts on professional and socially significant topics, translation, preparation of scripts for professionally oriented leisure and educational activities, translation, conducting training sessions on the development of communication techniques of future servicemen. It is noted that in the conditions of the ongoing martial law, when the range of powers and functional responsibilities of the officers of the National Guard of Ukraine has been expanded, the issues of privacy and professional ethics become of priority, and in the context of ensuring the quality of professional education – strict compliance with the norms of academic integrity when using the potential of artificial intelligence in the process of professional educational of future servicemen of the National Guard of Ukraine.

Постановка проблеми. Розвиток освіти в Україні та світі супроводжується динамічними трансформаціями. Принциповими аспектами організації освітнього процесу стали такі: безпека, відкритість, орієнтування на особистість кожного учасника освітнього процесу, використання потенціалу цифрових застосунків та інформаційно-комунікаційних технологій для формування компетентностей освітнього лідерства. Такі компетентності синтезують методологічні засади, закономірності, принципи та шляхи їх реалізації

в усіх суспільно-правових відносинах. Стрімке поширення штучного інтелекту, з одного боку, спрощує та прискорює навчально-комунікаційні взаємодії учасників освітнього процесу, із другого – постають нові виклики щодо збереження унікальності та персональної спрямованості цільових, змістовно-методичних і процесуальних аспектів опанування освітніх програм фахової підготовки. Контекст використання елементів штучного інтелекту у процесі вищої військової освіти – так само значущий. Адже процеси інфор-

матизації та цифровізації проникають у навчальний процес, професійні комунікації та практичну професійну діяльність військовослужбовців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Методологічний базис цієї публікації сформовано на підставі опрацювання Доктрини військового лідерства у Збройних силах України [3], Доктрини публічного спілкування [4], нормативних документів, що визначають вузлові аспекти організації освітнього процесу в закладах вищої військової освіти [7; 8]. Зазначена в назві статті проблематика перебуває в полі наукової уваги представників різних галузей знань. Крізь призму вивчення потенціалу масових відкритих онлайн-курсів (далі – МООС) і способів забезпечення якості професійної освіти в онлайн-середовищі шляхом оптимізації методів викладання, структури навчальних курсів, способів оцінювання та взаємодії між учасниками освітнього процесу окремі аспекти теми представлено у статті «Освітній потенціал масових відкритих онлайн-курсів (МООС) у становленні фахівця» [9]. Можливості використання штучного інтелекту в навчальному процесі стали предметом наукової дискусії на конференції «Експертні оцінки елементів навчального процесу» [5]. Деякою мірою проблематика освітнього лідерства розкрита крізь призму партнерства в освітньому та науково-дослідницькому процесах [1]. Категорійне поле цієї наукової розвідки сформоване на підставі міркувань і висновків авторів (Т. Шатун [12], І. Чистякова, І. Драга [11]), які в дослідженні проблематики підготовки військовослужбовців акцентують увагу на системному підході, необхідності створення умов для неперервної професійної освіти. Водночас проведений аналіз засвідчив актуальність проблеми формування компетентностей освітнього лідерства з використанням потенціалу цифрових сервісів.

Мета статті – розкрити потенціал використання штучного інтелекту під час формування компетентностей освітнього лідерства майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Серед розмаїття визначень освітнього лідерства, відповідних компетентностей у контексті військової освіти ключове поняття синтезує процеси розвитку та руху, змістовно розглядається як «елемент бойової сили в поєднанні з управлінням та інформацією, забезпечує виконання завдань у ході операцій (бойових дій)» [3]. Власне сам термін «лідерство» тлумачиться так: «це соціальний феномен, що сприяє досягненню групових цілей в оптимальні строки і з найбільшим ефектом. Це здатність впливати на поведінку окремих осіб чи організацій цінностями, властивостями харак-

теру, які відповідають меті, зовнішнім і внутрішнім потребам соціальної групи загалом» [3, с. 6]. Осмислення такого розуміння лідерства передбачає системний і праксеологічний підходи, згідно з якими людина є найвищою цінністю, лідерство має спрямовуватися на збереження та розвиток ціннісних орієнтирів, настанов, інтересів і потреб людини. У цьому ключі значущим є розуміння партнерства як базису праксеології освітнього лідерства в розумінні ефективності діяльності та комунікацій учасників освітнього процесу у вищому закладі військової освіти [1, с. 42; 2]. Штучний інтелект містить визначальні потенції цих процесів. Однак непродумане використання його може, навпаки, завдати школи чи призвести до зниження рівня фахової підготовки майбутніх військовослужбовців. Зазвичай усі процедурні аспекти організації освітнього процесу, способи взаємодії учасників освітнього процесу в закладах вищої військової освіти мають заздалегідь прописані алгоритми, регламенти такої діяльності передбачають чіткі правила, що суворо узгоджуються із ціннісними імперативами підготовки військовослужбовців до виконання професійних завдань. Освітнє лідерство під час фахової підготовки майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України відіграє визначальну роль у взаємодії й ефективній комунікації між гвардійцями для досягнення навчальних та інформаційних, виховних і переконувальних, розвивальних і спонукальних цілей фахової підготовки. У цьому наше бачення повною мірою корелюється з доктринальними аспектами опрацьованих нормативних документів [1; 2; 7].

У цій науковій розвідці компетентності освітнього лідерства, які можна формувати чи вдосконалювати з використанням потенціалу сервісів і застосунків штучного інтелекту, розглянемо як такі, що стосуються внутрішньої комунікації військового лідера: здатності організувати, здійснювати, аналізувати та підвищувати ефективність «управління обміном цільовою за змістом інформації в межах військової частини (підрозділу): між окремими військовослужбовцями, підрозділами, командирами та підлеглими тощо» [2, с. 4]. У цільових і змістових аспектах цієї багатокomпонентної фахової компетентності варто виділити аспекти: навчальна/інформаційна (дати інформацію, навчальний контент, логіку руху пізнання, усвідомлення яких сприятиме кращому розумінню та виконанню професійних завдань), виховна/переконувальна (створити середовище, сприятливе для особистісно значущих смислів військової діяльності, усвідомленої відповідальності, самоприйняття та самоповаги, позитивної й адекватної самооцінки під час усіх видів внутрішніх комунікацій), розвивальна/спонукальна

(створення системи професійно вартісних мотивів, стимулів до конструктивної рефлексії під час системного зворотного зв'язку за допомогою вербальних, паравербальних, невербальних засобів) [2, с. 4].

2023 р. ознаменувався стрімким проникненням сервісів штучного інтелекту (далі – ШІ) у всі сфери суспільно-правових відносин. Не стоїть осторонь і фахова підготовка військовослужбовців Національної гвардії України. Одним із складників ШІ є генеративний ШІ, за допомогою якого можна створювати тексти, візуальний і аудіальний контент [6]. ШІ деякою мірою імітує людське мислення та комунікаційні алгоритми [6]. Широко обговорюють переваги та виклики використання в освітньому процесі мовної моделі GPT. Її використання дає змогу спростити рутинну роботу учасників освітнього процесу, вбудовані елементи моделі в застосунки, наприклад, Canva, допомагають оптимізувати процес створення інтерактивного навчального контенту (навчальних презентацій, інфографік, технологічних карт, чеклістів виконання деяких видів робіт тощо). У використанні ШІ під час формування компетентностей освітнього лідерства, які узгоджуються з компетентностями внутрішньої комунікації військового лідерства, варто дотримуватися принципових приписів і рекомендацій безбар'єрності [2, с. 6–7]. У контексті заявленої проблеми сервіси ШІ передбачають акцентуацію на принципових положеннях академічної доброчесності у використанні цифрових застосунків, урахування вже наявних комунікаційних кіл і моделей комунікаційних мереж особового складу, як-от використання командирських наративів, слів-індикаторів, системні вправлення у практиках установаження причинно-наслідкових зв'язків, суворе дотримання приписів приватності та професійної етики. Останнє є важливою умовою ефективності будь-якої комунікації учасників освітнього процесу під час професійної військової освіти.

На прикладі аналізу матеріалів організації освітнього процесу на гуманітарному факультеті Національної академії Національної гвардії України [10], другий (магістерський) рівень вищої освіти, тактичний рівень військової освіти, освітньо-професійна програма «Лінгвістичне забезпечення та стратегічні комунікації», виокремлено професійні компетентності освітнього лідерства в контексті внутрішніх комунікацій, а саме: «здатність ефективно використовувати у процесі військового управління різні теорії в галузі комунікації; розуміння факторів, які мають позитивний чи негативний вплив на результати виконання поставленого завдання та здатність визначити і врахувати ці фактори в конкретних умовах обстановки; здатність розглядати проблему дослідження з

використанням відповідних джерел і бібліографії; здатність планувати та здійснювати стратегічні комунікації Національної гвардії України з урахуванням специфіки міжкультурної комунікації у правоохоронній і військовій галузях» [10]. Використання технологій і застосунків ШІ під час формування цих професійних компетентностей передбачає застосування інтерактивного та мультимедійного супроводу занять, присвячених аналітичним оглядам «Стратегічні комунікації в діяльності НАТО», розроблення презентаційного матеріалу й інформаційно-дорадчого контенту на основі аналізу відкритих мережеских ресурсів Національної гвардії України (далі – НГУ) та Національної академії Національної гвардії України в частині «Зв'язки із громадськістю в діяльності НГУ», «Світовий досвід комунікативної взаємодії силових структур і ЗМІ». Порівняння матеріалів авторського змісту та результатів створених текстів за допомогою моделі GPT за методом “Face to face”, «Духовний спадок українського війська», інтерактивних карт, алгоритмів, сторінок планшетів під час розроблення проєктів з формування компетентностей критичного сприйняття інформації та стратегій подолання наслідків інформаційної агресії, наприклад: «Проєктування заняття з особовим складом військового підрозділу на тему «Способи виявлення фейкових повідомлень в інтернеті»», «Порівняння української комунікативної культури й однієї із зарубіжних», «Формування іміджу Національної гвардії України»; використання анімованих схем, відеоконтенту для моделювання ситуацій тренажерів інтерв'ю, пресконференції, ділових переговорів, виходу з конфліктних комунікаційних ситуацій [10].

Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Отже, у статті зосереджено увагу на можливостях використання моделі GPT для генерації й обробки текстів професійної та соціально значущої тематики, перекладу, підготовки сценаріїв професійно спрямованих заходів, перекладу, проведення тренувальних занять із розвитку комунікативних технік майбутніх гвардійців на прикладі освітньо-професійної програми «Лінгвістичне забезпечення та стратегічні комунікації». Зазначено, що в умовах провадженого воєнного стану, коли розширено коло повноважень і функціональних обов'язків офіцерів Національної гвардії України, посилено загрози дезінформації, інформаційної агресії, пріоритетного значення набувають питання приватності та професійної етики, а в контексті забезпечення якості професійної освіти – суворого дотримання норм академічної доброчесності під час використання потенціалу штучного інтелекту у процесі фахової підготовки майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України. Ця публікація накреслює

коло перспективних напрямів подальшого розроблення теми, а саме: розроблення методичного інструментарію використання моделі GPT під час

аудиторних, самостійних практичних занять, професійно зорієнтованих виховних і комунікаційних заходів у системі вищої військової освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ворожбіт-Горбатюк В., Хижняк І. Партнерство як індикатор ефективності виховної роботи в закладі освіти. *Молодь і ринок*. 2022. № 5 (203). С. 41–45. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.230497>.
2. Внутрішні комунікації військового лідера. Порадник для офіцерів та сержантів. Київ : Центр морально-психологічного забезпечення Збройних сил України, 2020. 15 с.
3. Доктрина військового лідерства у Збройних силах України. Київ : Головне управління доктрин та підготовки генерального штабу Збройних сил України спільно із Центром оперативних стандартів і методики підготовки Збройних сил України, 2020. 27 с. URL: https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2020/12/Doktryna_rozvytku_viyskovoho_liderstva_v_Zbroynykh_sylakh_Ukrainy_compressed.pdf.
4. Доктрина публічного спілкування. Військова керівна публікація військовим організаційним структурам з порядку організації публічної інформаційно-комунікаційної діяльності у Збройних силах України. Київ : Управління зв'язків із громадськістю Збройних сил України, 2020. 20 с. URL: http://stratcom.nuou.org.ua/wpcontent/uploads/2020/10/doktryna_pyblyck_spilkuvannia_20200919.pdf.
5. Експертні оцінки елементів навчального процесу : програма і матеріали XXV Міжвузівської науково-практичної конференції, Харків, 25 листопада 2023 р. / ред. В. Кірвас. Харків : Вид-во НУА, 2023. 112 с.
6. Кірвас С. Використання штучного інтелекту в освіті. *Проблеми інформатизації*. Харків : Цифрова друкарня “Impress”, 2023. С. 45–46.
7. Про затвердження Інструкції з оцінювання рівня авторитету і лідерства командирів (начальників) у Збройних силах України : наказ Генерального штабу Збройних сил України. 2018. URL: <https://dovidnykmpz.info/zagalni/nakaz-heneral-noho-shtabu-zbro-nykh-sy-12>.
8. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі ЗВО». 2022. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/325-610_vikladaci_zakladiv_visoi_osviti.pdf.
9. Собченко Т., Желізняк О. Освітній потенціал масових відкритих онлайн курсів (МООС) у становленні фахівця. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2023. Вип. 2 (9). <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-10>.
10. Національна академія Національної гвардії України. Гуманітарний факультет. Підготовка здобувачів освіти (курсанти). 2023. URL: <https://nangu.edu.ua/faculty/gumanitarnij-fakultet> ; https://nangu.edu.ua/uploads/files/silabus/4/22_Stratehichni_komunikatsiyi_viysk.pdf.
11. Чистякова І., Драга І. Підготовка військовослужбовців у закладах вищої освіти України. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 2 (96). С. 196–204.
12. Шатун В. Компетентності лідерства як детермінанта ефективності сучасного менеджера. *Наукові праці. Економіка*. 2017. Вип. 294. Т. 306. С. 73–80.

REFERENCES

1. Vorozhbit-Horbatyuk, V., Khyzhniak, I. (2022). Partnerstvo yak indyikator efektyvnosti vykhovnoi roboty v zakladi osvity [Partnership as an indicator of the effectiveness of educational work in an educational institution]. *Molod i rynek*. № 5 (203). S. 41–45. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.230497>.
2. Vnutrishni komunikatsii viiskovoho lidera (2020). Poradnyk dlia ofitseriv ta serzhantiv [Internal communications of the military leader. Advisor for officers and sergeants]. Kyiv: Tsentr moralno-psykholohichnoho zabezpechennia Zbroinykh syl Ukrainy. 15 s.
3. Doktryna viiskovoho liderstva u Zbroinykh sylakh Ukrainy (2020) [Doctrine of military leadership in the Armed Forces of Ukraine]. Kyiv: Holovne upravlinnia doktryn ta pidhotovky heneralnoho shtabu Zbroinykh syl Ukrainy spilno z Tsentrom operatyvnykh standartiv i metodyky pidhotovky Zbroinykh syl Ukrainy. 27 s. URL: https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2020/12/Doktryna_rozvytku_viyskovoho_liderstva_v_Zbroynykh_sylakh_Ukrainy_compressed.pdf.
4. Doktryna publichnoho spilkuvannia (2020) [Doctrine of public communication]. Viiskova kerivna publikatsiia viiskovym orhanizatsiinym strukturam z poriadku orhanizatsii publichnoi informatsiino-komunikatsiinoi diialnosti u Zbroinykh sylakh Ukrainy. Kyiv: Upravlinnia zviazkiv z hromadskistiu Zbroinykh syl Ukrainy, 2020. 20 s. URL: http://stratcom.nuou.org.ua/wpcontent/uploads/2020/10/doktryna_pyblyck_spilkuvannia_20200919.pdf.

5. Ekspertni otsinky elementiv navchalnoho protsesu (2023) [Expert evaluations of elements of the educational process]: prohrama i materialy XXV mizhvuz. nauk.-prakt. konf., Kharkiv, 25 lystopada 2023 r. / red. V.A. Kirvas. Kharkiv: Vyd-vo NUA, 2023. 112 s.
6. Kirvas, S.A. (2023). Vykorystannia shtuchnoho intelektu v osviti [Use of artificial intelligence in education]. *Problemy informatyzatsii*. Kharkiv: Tsyfrova drukarnia Impress, 2023. S. 45–46.
7. Nakaz Heneralnoho shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy “Pro zatverdzhennia Instruksii z otsiniuvannia rivnia avtorytetu i liderstva komandyriv (nachalnykiv) u Zbroinykh Sylakh Ukrainy»” (2018) [Order of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine “On approval of the Instructions for assessing the level of authority and leadership of commanders (chiefs) in the Armed Forces of Ukraine”]. URL: <https://dovidnykmpz.info/zagalni/nakaz-heneral-noho-shtabu-zbro-nykh-sy-12>.
8. Profesiinyi standart na hrupu profesii “Vykladachi ZVO” (2022) [Professional standard for the group of professions “Teachers of higher education institutions”]. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/325-610_vikladaci_zakladiv_visoi_osviti.pdf.
9. Sobchenko, T.M., Zhelizniak, O.A. (2023). Osvitnii potentsial masovykh vidkrytykh onlain kursiv (MOOS) u stanovlenni fakhivtsia [The educational potential of mass open online courses (MOOS) in becoming a specialist]. *Naukovyi zhurnal Khortytskoi natsionalnoi akademii. (Serii: Pedagogika. Sotsialna robota)*. Vyp. 2 (9). <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-10>.
10. Natsionalna akademiia Natsionalnoi hvardii Ukrainy. Humanitarnyi fakultet. Pidhotovka zdobuvachiv osvity (kursanty) (2023) [National Academy of the National Guard of Ukraine. Faculty of Humanities. Training of education seekers (cadets)]. URL: <https://nangu.edu.ua/faculty/gumanitarnij-fakultet> ; https://nangu.edu.ua/uploads/files/silabus/4/22_Stratehichni_komunikatsiyi_viysk.pdf.
11. Chystiakova, I., Draha, I. (2020). Pidhotovka viiskovosluzhbovtiv u zakladakh vysheoi osvity Ukrainy [Training of military personnel in higher education institutions of Ukraine]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. № 2 (96). S. 196–204.
12. Shatun, V.T. (2017). Kompetentnosti liderstva yak determinanta efektyvnosti suchasnoho menedzhera [Leadership competencies as a determinant of the effectiveness of a modern manager]. *Naukovi pratsi. Ekonomika*. Vypusk 294. Tom 306. S. 73–80.